

Газуда Л. М.

к.е. н., доцент

Готра В. В.

к.е.н., доцент

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ПРОБЛЕМНІ РИСИ ТА НАПРЯМКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Значимість сільських територій визначається їх винятковим внеском у формування основ продовольчої безпеки та нарощування експортного потенціалу країни. Ці чинники роблять сталий розвиток сільських територій одним з основних пріоритетів державної політики України, спрямованої на підвищення стандартів життя сільського населення, зростання ефективності функціонування АПК, покращення стану довкілля та поліпшення якості людського капіталу. Проте на сьогодні проблема невідповідності рівня розвитку українського аграрного сектору та сільських територій загалом світовому рівню та стандартам країн ЄС, поки що залишається нерозв'язаною.

Основним напрямком аграрних реформ має стати курс на підвищення їх соціальної спрямованості, послідовну переорієнтацію сільської економіки на задоволення потреб населення. Без якісних змін у продуктивних силах і виробничих відносинах забезпечення належного рівня життя є неможливим. У цьому зв'язку головною метою політики соціально-економічного розвитку сільських територій має стати створення життєздатного середовища, зокрема через підвищення конкурентоспроможності трудових ресурсів, формування збалансованого ринку праці з чіткими соціальними орієнтирами, забезпечення продуктивної зайнятості та соціального захисту працездатного населення, сприяння розвитку підприємництва.

На сьогоднішній день відмічається вкрай низький рівень доходів сільського населення, що призводить до концентрації бідності на селі; напруженість і погіршення демографічної ситуації; нестача якісної і кваліфікованої робочої сили; згортання соціальної інфраструктури і, як наслідок, зменшення доступності соціально-культурних закладів; постійна самоліквідація сільських поселень та посилення міграційних процесів [1,22].

За такими показниками, як спроможність до відтворення, працевдатність, зайнятість, матеріальний добробут, освітньо-професійний рівень, стан людського потенціалу сільських територій можна визнати як незадовільний [2,с.49]. Більшість самозайнятих перебуває за межею бідності, що обумовлює необхідність державної фінансової підтримки сільських територій.

Окрім того, у розвитку агропромислового комплексу залишається низка складних проблем, які перейшли у спадок від старої адміністративної системи і ті, що стали результатом окремих помилок у його реформуванні, недостатній послідовності у їх здійсненні. До зазначених проблем належать: деформація структури виробництва, низька ефективність сільськогосподарських підприємств, деформація цінкових пропорцій – співвідношення цін на сільськогосподарську продукцію та матеріально-технічні ресурси, які споживаються в аграрному секторі, нерациональне використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення, критична зношеність основних виробничих фондів, недосконалість механізмів інвестиційного забезпечення, відсутність реформування у соціальній сфері села.

Не зважаючи на поодинокі кроки, що робляться владою в напрямі реформування села, загалом цей процес характеризується непослідовністю, половинчастістю, невиконанням визначених відповідними документами правових, організаційних, наукових, фінансових та інших заходів, спрямованих на сталий розвиток сільських територій, а також неузгодженістю з принципами та стандартами, що діють в розвинених країнах світу.

Більшість державних і регіональних програм, пов'язаних з розвитком сільських територій, мають переважно декларативний характер, або забезпечуються необхідними фінансовими ресурсами, що ускладнює, а подекуди і цілком унеможливує їхнє виконання. Це, зокрема, стосується Концепції загальнодержавної програми сталого розвитку сільських територій до 2020 року [3 ;с.5].

На думку М. І. Маліка в центрі проблеми виходу села з кризи повинна стояти «людина села» з усіма її проблемами. Сталий розвиток сільських територій повинен починатися з розроблення програми розвитку окремого населеного пункту з урахуванням природних особливостей даної території. Найважливішим аспектом залишається підвищення життєвих стандартів, що включають як підвищення рівня доходів на селі, так і покращання культурно-оздоровчих послуг, пристосування сільського стилю життя до сучасних вимог цивілізації[4;с.9].

О.М. Онищенко, В. В. Юрчишин називають складовими ідеології розвитку сільських територій всебічний селяноцентризм, який розглядається як системне підпорядкування всієї сукупності відроджуваних процесів інтересам села і селянства, а також системне відродження села, яке базується на повному і незворотному подоланні сільської бідності [5,5].

Основними напрямками стратегічної орієнтації аграрної політики країни сталий розвиток сільських територій є:

- виробництво необхідних для внутрішніх і експортних потреб країни обсягів продовольства і сільськогосподарської сировини;
- законодавче закріплення статусу сільських територій (як об'єкта регулювання та правове визначення економічної бази їх розвитку);
- розробка механізмів непрямого державного регулювання економічних процесів у напрямі створення умов для підтримки підприємницької активності та конкуренції;
- організація та формування ринку земель (подолання монопольних тенденцій на ринку землі і встановлення багатосуб'єктності права власності на земельні ресурси);
- модифікація стосовно нових умов особливостей і сільського способу життя, включаючи його духовні, культурні, звичаєві та інші надбання сіл;
- зниження податкового тиску на суб'єктів цієї діяльності, створення дієвої системи кредитування та страхування їхньої діяльності тощо;
- створення передумов для розширеного відтворення сільського населення з одночасним формуванням достатньо привабливих для нього умов проживання, праці і відпочинку;
- розвиток екологічно надійного виробництва на селі з одночасною підтримкою екологічної рівноваги у доквіллі.

Виходячи з сучасних трактувань, сталий розвиток сільських територій можна охарактеризувати як рівномірне нарощування позитивних соціальних показників (життєвого рівня населення, освіти, здоров'я і т.д.) в повній відповідності з економічним та екологічним розвитком сільської місцевості.

З метою більш ефективного виконання державою функцій щодо сталого розвитку необхідно удосконалювати економічний механізм формування і використання спеціальних фондів за рахунок рентних платежів за користування природними ресурсами, платежів за забруднення навколишнього природного середовища, штрафів і санкцій за недотримання норм і правил охорони довкілля. Новітня модель сталого розвитку має сприяти системним реформам економічного і суспільно-політичного буття України. Зусилля мають бути зосереджені на реформуванні реального сектора економіки, причому зміни повинні розпочинатися із сільського господарства.

Подальші дослідження необхідно спрямовувати на пошуки альтернативних моделей сталого екологобалансованого, екологобезпечного й ефективного розвитку сільських територій. В основу має бути покладено концепцію переходу від галузевої до територіальної системи управління і

місцевого самоврядування, доповненої державними цільовими програмами стимулюючого характеру та спрямованими на реалізацію найважливіших чинників сталого розвитку.

Література:

1. Саблук П.Т. Розвиток сільських територій – запорука відродження аграрної України / П.Т. Саблук // Вісник аграрної науки. – 2006. - № 5. – С. 21-23.
2. Прокопа І.В. Соціальні аспекти розвитку сільських територій / І.В. Прокопа // Економіка АПК. – 2005. – № 11. – С. 48-51.
3. Проблеми та перспективи розвитку сільських територій України (на прикладі Карпатського регіону): науково-аналітична доповідь / [В.В. Борщевський, Х. М. Притула, В. Є. Крупін, І. М- Куліш]; НАН України. Інститут регіональних досліджень; [наук. ред. В. В. Борщевський]. – Львів, 2011. – 60 с.
4. Малік М.И. Сталий розвиток сільських територій на засадах регіонального природокористування та екологобезпечного агропромислового виробництва / М.И. Малік, М.А. Хвесик // Економіка АПК. – 2010. – № 5. – С.3-12.
5. Онищенко О., Юрчишин В. Сільський розвиток: основи методології та організації // Економіка України. – 2006. – № 10 (539). – С.4-13.